

# ZAMONAVIY IQTISODIYOT SHAROITIDA DAVLAT XARIDLARINI TASHKIL ETISH MEXANIZMINI RIVOJLANTIRISH

Sh.Fozilchayev- Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,  
“Moliya va moliyaviy texnologiyalar” kafedrası dotsenti  
Abdulhafizov Abdulhamid Abduvosid o‘g‘li - Toshkent  
davlat iqtisodiyot universiteti talabasi  
Email: aabdulhafizov47@gmail.com  
Telegram: @abdulxafizov\_044  
Telefon: +998930695929

## ANNOTATSIYA

Ushbu ishda zamonaviy iqtisodiyot sharoitida davlat xaridlarini tashkil etish mexanizmini rivojlantirish masalalari o‘rganiladi. Tadqiqotda davlat xaridlari tizimining amaldagi holati tahlil qilinib, uning samaradorligini oshirishga to‘sqinlik qilayotgan omillar aniqlanadi. Shuningdek, davlat xaridlarini tashkil etishda zamonaviy yondashuvlar, shaffoflik va raqobatni ta‘minlash usullari ko‘rib chiqiladi. Ish yakunida davlat xaridlarini tashkil etish mexanizmini takomillashtirish bo‘yicha amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqiladi.

**Kalit so‘zlar:** davlat xaridlari, moliyaviy munosabatlar, byudjet mablag‘lari, samaradorlik, shaffoflik, raqobat, elektron savdolar, davlat-xususiy sheriklik.

Kirish

Davlat xaridlari tizimi mamlakatning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi. O‘zbekiston Respublikasida ushbu tizim byudjet mablag‘laridan samarali va maqsadli foydalanishni ta‘minlash bilan birga, ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish hamda aholi ehtiyojlarini qondirishga xizmat qiladi. Shuningdek, davlat xaridlari orqali davlat va xususiy sektor o‘rtasidagi hamkorlik mustahkamlanib, kichik va o‘rta biznes subyektlarining ishtiroki kengaymoqda. Bu esa raqobat muhitini rivojlantirish, yangi ish o‘rinlarini yaratish va iqtisodiy faollikni oshirishda muhim omil hisoblanadi.

Asosiy qism

Har bir rivojlangan va rivojlanayotgan davlatda iqtisodiy va ijtimoiy jarayonlar uning rivojlanish tendensiyasiga bevosita bog‘liqdir. Bu jarayonlarning ijobiy yoki salbiy natijalari mamlakatning aholisi va iqtisodiy tizimiga ta‘sir o‘tkazadi. Davlat xaridi jarayoni ham ayni shu murakkab va keng miqyosli tizimlardan biri bo‘lib, uning samarali tashkil etilishi mamlakat iqtisodiyotiga salbiy ta‘sir o‘tkazmasdan, aksincha, yuqori darajada samaradorlikni ta‘minlashi kerak. Shuning uchun har qanday makroiqtisodiy jarayon, shu jumladan, davlat xaridi, qonunchilik tomonidan mustahkamlanishi lozim. Qonunlar davlat xaridining samarali faoliyatini ta‘minlash va uning ustidan nazoratni amalga oshirishda muhim rol o‘ynaydi. Ular, shuningdek, davlat xaridi jarayonidagi ishtirokchilarning huquqlarini himoya qilish va qonunbuzarliklarni oldini olishga xizmat qiladi. Davlat xaridlarining mazmuni va ularning moliyaviy munosabatlar tizimidagi roli muhim ahamiyatga ega. Davlat xaridlarining mazmuni va ularning moliyaviy munosabatlar tizimidagi roli muhim ahamiyatga ega bo‘lib, ular davlat byudjetining taxminan 10–20 foizi miqdoridagi mablag‘larning taqsimlanishiga ta‘sir ko‘rsatadi. Ushbu tizim orqali davlat ehtiyojlari uchun tovarlar, ishlar va xizmatlar xarid qilinadi hamda moliyaviy resurslardan samarali foydalanish ta‘minlanadi. Natijada davlat xaridlari iqtisodiyotda pul oqimlarini tartibga solish, bozor raqobatini kuchaytirish va moliyaviy barqarorlikni qo‘llab-quvvatlashda muhim rol o‘ynaydi. O‘zbekiston Respublikasida joriy yilning may oyiga qadar jami 37 308,31 mlrd so‘m miqdorida davlat xaridlari amalga oshirilgan. Shundan 1 167,42 mlrd so‘m auksion orqali, 5

586,86 mlrd so‘m elektron do‘kon orqali, 3 589,97 mlrd so‘m milliy do‘kon orqali, 11 062,7 mlrd so‘m elektron tanlash orqali hamda 15 901,36 mlrd so‘m elektron tender orqali amalga oshirilgani kuzatiladi.

Davlat xaridlarini amalga oshirish tartib-taomillari hamda ularning o‘ziga xos jihatlari muhim ahamiyatga ega. Davlat xaridlarini amalga oshirish tartib-taomillari hamda ularning o‘ziga xos jihatlari muhim ahamiyatga ega bo‘lib, ular xarid jarayonlarining qonuniy, shaffof va samarali tashkil etilishini ta‘minlaydi. Mazkur tartib-taomillar davlat mablag‘laridan oqilona foydalanish, raqobat muhitini rivojlantirish hamda xarid jarayonlarida ishtirok etuvchi subyektlar uchun teng sharoit yaratishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, tizimning sifati va samaradorligi uning amaliyotga to‘liq va to‘g‘ri joriy etilishiga bog‘liq hisoblanadi. Shuningdek, 2025-yil 26-dekabrda qabul qilingan PF-259-sonli Prezident farmoniga muvofiq, davlat xaridlari tizimida raqobat muhiti va shaffoflikni ta‘minlash hamda sohani rivojlantirishning 2030-yilgacha mo‘ljallangan asosiy maqsadli ko‘rsatkichlari belgilandi. Unga ko‘ra, davlat xaridlarida raqobatli usullardan foydalanish darajasini 80 foizga yetkazish, iqtisod qilingan mablag‘lar hajmini 25 trln so‘mga oshirish, tadbirkorlik subyektlari faolligini ikki barobar ko‘paytirish, davlat buyurtmachilari xaridlarida mahalliy mahsulotlar ulushini kamida 85 foizga yetkazish hamda xaridlar uchun mas‘ul malakasi oshirilgan xodimlar ulushini kamida 98 foiz darajasida ta‘minlash ko‘zda tutilgan.

Davlat xaridlari tizimida elektron savdolari amalga oshirish jarayonida mavjud bo‘lgan muammolar va ularning sabablari. Davlat xaridlari tizimida elektron savdolar muhim o‘rin tutadi, biroq ularni amalga oshirish jarayonida bir qator muammolar mavjud. Xususan, ayrim ishtirokchilarning raqamli savodxonligi yetarli emasligi, texnik infratuzilmaning to‘liq takomillashmaganligi hamda tizimda shaffoflikni ta‘minlash bilan bog‘liq ayrim kamchiliklar kuzatiladi. Shuningdek, elektron platformalardan foydalanishda texnik uzilishlar va jarayonlarni to‘liq avtomatlashtirish darajasining pastligi ham samaradorlikka salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. Natijada davlat xaridlarida elektron savdolari yanada rivojlantirish va takomillashtirish zarurati yuzaga keladi.

### **Xulosa**

Umumiy xulosa qilib aytganda, davlat xaridlari tizimi mamlakat iqtisodiyotida muhim o‘rin tutib, byudjet mablag‘laridan samarali va maqsadli foydalanishni ta‘minlaydi. Xaridlarni amalga oshirish tartib-taomillari esa ushbu jarayonlarning qonuniyligi, shaffofligi va raqobatbardoshligini ta‘minlashga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, davlat xaridlari tizimida, xususan elektron savdolari amalga oshirish jarayonida ayrim muammolar mavjud bo‘lib, ular tizim samaradorligiga salbiy ta‘sir ko‘rsatishi mumkin. Ushbu muammolarni bartaraf etish va tartib-taomillarni yanada takomillashtirish davlat xaridlari tizimini rivojlantirishning muhim yo‘nalishi hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Qonuni: “Davlat xaridlari to‘g‘risida”  
2021-yil 22-aprel, O‘RQ-684-son <https://lex.uz/docs/5382973>
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori: “Davlat xaridlari tizimini yanada takomillashtirish va tadbirkorlik subyektlarini keng jalb qilish chora-tadbirlari to‘g‘risida”  
2019-yil 5-dekabr, PQ-4544-son <https://lex.uz/docs/4634734>
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni: “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida  
2020-yil 5-oktabr, PF-6079-son <https://lex.uz/docs/5031048>

4. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Qarori: “Davlat xaridlarini amalga oshirish tartibini takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”

2022-yil 20-may, 276-son qaror <https://lex.uz/docs/6021124>

5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni: ”Davlat xaridlari tizimida raqobat muhiti va shaffoflikni ta’minlash bo‘yicha navbatdagi chora-tadbirlar to‘g‘risida”

26.12.2025 yildagi PF-259-son <https://lex.uz/uz/docs/-7952218>.